

Изази Недјељом.

Цијена:
За ЦРНУ ГОРУ и АУ-
СТРО-УГАРСКУ (с БОС-
НОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ)
на годину 6 ф., на по год.
3 ф., на четврт године 1 ф.
и 50 новчића.

За све остале земље у
ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на
годину 20 франака, на по
године 10 франака, на чет-
врт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

Лист за политику и књижевност.

Претплатишаће се у
платеним листима исто-
средноадминистративна Гл.
Црногорца на Цетиње, а
може се и картом упу-
тити на пошту у Котор.
Доко се шизу се уредиш-
те. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се од
реда 5 новч. За огласе веће
и на дуже вријеме више.

ЦЕТИЊЕ, 12. Фебруара.

Проучавајући услове материјалног благостања у нашој земљи и начела која би у том погледу имала служити за правац унутрашње политике нашој влади, ми смо у претпрошлом броју дошли до онога фактора народне привреде, који негативним путем народно благостање умножава.

На реду нам је данас, да проговоримо коју о том фактору: о штедњи.

Да је штедња битни услов за благостање појединих људи а тако исто и појединих народа, о томе су једне мисли и искуство и наука. Сви народи, који мисле и раде, имају неку пословицу, којом се препоручује и хвали штедњу. У томе ни наш народ не чини изузетка. Наша народна мудрост хвали и „радишу“ и „штедишу“, и са свијем правилно уметује када вели: „у радише доста бише, у штедише јоште више“.

Само се од себе каже, да је само разумна штедња за препоруку, и да само она множи народно благостање. Штедња, која прелази границе и претвара се у тврдичење, убија тијело и душу, лежи дакле изван цијели живота човјечијег и народног, а што год лежи изван тих цијели, не одговара друженом животу људи и народа. Новац никада не смије бити човјеку цијел њего средство, за то и штедња не смије бити искључиво управљена на нагомилавање новца као једину цијел своју, јер заштеђети себи доста новца а убити себи и свом породици и тијелу грјех је а не врлина, и ко то чини није ништа бољи од разметљивца који противним начином себе и своје убија.

Разумна штедња састоји се у уздржавању од излишних и непроизводних издавања која ничему не служе, као што се и противност од штедње: расипање, састоји у издавању на цијели непроизводне и излишне. Разумном штедњом нагомилава се капитал који служи за оснажење и проширење предузетог рада као и за постизавање других цијели које служе на развијање и усавршавање човјека или народа. Расипањем и разматањем издаје се и троши без повратка зарађени или стечени капитал, док се на поштетку не дође до границе, иза које настаје пролетаријат. По томе може се рећи, да је у свијету социјално-економском заштеђени новац индустријалне слободе, расути новац индустријалне ропства.

Штедња је врлина као и свака друга. Један је човјек има, други нема. Исто тако и народи. Нека врста ученијех људи (бар они сами себе држе за учене, премда их други будалама називају) хоће да докажу, да у сваког човјека има нека партија у мозгу или нека окука у силним завјутцима његовим, која кад је добро развијена, она показује човјека штедљива. Френолози или краиноскопи — тако се зову ти учени људи или учене будале — кажу да умију наћи ту партију по спољашњем облику човјекове лобање.

Стојало то што кажу ти френолази или не стојало, тек толико је изјесно — јер то у свагдашњем животу видимо — да доста има људи штедљивих и људи разметљивих. То исто видимо и код народа: једни су штедљиви, други разметљиви. Ето да не идемо даље, довољно нам је обазријети се по словенском племену, па ћемо н. п. наћи, да су Чеси и Бугари одлучно штедљив народ.

Шта да речемо у том погледу о нашем народу?

Својства једног читавог народа тачно оцијенити, није ласна ствар. Ту се човјек врло лако може преварити судећи о цијели по поједицијем појавима које има пред очима.

При свем том држимо да бисмо јаче погријешили ако речемо да нам је народ штедљив, него ако речемо да је разметљив. Изјесно је да је у нас много више кућа разметљивошћу пропало него што се штедњом подигло. Надметање у спољашњој презентацији слабост је наша, која нам гута уштеду и зараду као и стечену или наслијеђену имаовину. Да се све на нама цакали пред другима, да нам је кућа масија од других, да су нам тризе при честијем гозбама и частима што обилатије јелом и пићем, за то ћемо се усилити и уложити и пошљедњу цуру. А то су све издаци непроизводни, то је голо разматање, које руши а не подиже.

За потврду тога што рекосмо могло би се много примјера навести, по радији смо пријећи преко тих примјера и запитати се: има ли лијека тој слабости нашег народа.

Ми држимо да има. Врлина штедње, као и свака друга врлина, ако и није што то веле урођена нашем народу, може му се прибавити средствима и начинима којима се и друге врлине у народу гаје. На томе ваља да пораде сви позвани кругови: црква, школа, мјеродавни кругови у које се народ угледа, а нарочито сама влада која ваља свим средствима те јој на расположењу стоје, да настојава да се штедња у народу шири и расипање тријеби. Ко радом и штедњом своју кућу подиже и шири, тај подиже тијем и државну кућу; а ко расипањем обара своје пијеме, тај поткоњава и државну зграду. За то је дужност влади да нази људе радне и штедљиве и да их у свему потпомаже, а разметљивцима да одузима сваку прилику и сваки мах за њихов рушачки занат.

Осим тога, влада је позвана да буди, развија и његује дух штедње нарочитим средствима. Такова су средства, међу осталијем, повчани заводи за штедњу, који у свјема државама постоје у великом броју под разним именима као што су: штеднионице, вађевине, повчане заједнице, припомоћне касе и т. д.

У нас још нема ниједног таквог завода. А вријеме би било да се тако шта и у нас установи, из многих обзира. Прво: пробудио би се тијем и у нашег народа дух штедње, јер би му се дала прилика да уштеђени новац на сигурно мјесто положи, гдје би му се храниле „бијеле паре за прне дане“ и добит му доносило. А друго: уредило би се систем нашег кредита и поставио на правилну и правичну стопу.

О овој другој тачки дало би се много говорити. Остављајући то за други пут, данас ћемо само напоменути, да је вријеме да се наш јавни, трговачки и аграрни кредит постави под повољније услове него што их сад има. Нашем вриједном трговцу и земљораднику, крај свега имања његова, муча је данас, да не рекнемо немогуће, наћи новаца у нашој земљи под повољнијим условима. Добит, која се плаћа на увети новац, мора да задави и највреднијег и најштедљивијег трговца или земљорадника.

Томе би лијепо доскочио један јавни повчани завод, н. пр. штеднионица, која би у стању била да издаје

вриједнима а потребитим људма новац под најповољнијим условима, како што се типиче добити тако и начини отплате.

Нама се чини да би било вријеме да о свему овом добро промисле позвани у нас кругови, па да од свега одаберу оно што нају за најбоље. Тек у главном ваља својски настојати, да се у нас развије и други фактор народног благостања, а то је: штедња.

Држању Румуњске у *дунавском питању* мора се одати свако признање. Она је уложила енергичан и свечан протест против тога, што су велике силе, заступљене на лондонској конференцији, закључиле, да њој дозволе само савјетодавни глас. Румуњска је потпуно у свој праву. Она има најживљи интерес у дунавском питању; управо то је за њу питање опстанка. Дунав тече дуж цијеле јужне обале њене, а од Силистрије до Галаца Дунав је чисто румуњска ријека, јер цијелим коритом својим и с обје обале тече кроз румуњску државу.

Одржати интересе своје на Дунаву значи за Румуњску скоро толико исто колико одржати услове своје државне самосталности, јер поће ли за руком Аустро-Угарској, да Румуњску сузбије на Дунаву, Румуњској би биле подвезане животне жиле и она би са свијех страна била стиснута надмоћном једном силом, која би већ у свом сопственом интересу ишла за тијем да је испија и да је држи у слабости.

Конференција лондонска није дозволила Румуњској одлучујући глас. Против тога је Румуњска, како већ рекосмо, свечано протестовала. С гледишта чисто теоретичног Румуњска је правилно поступала, јер по правилу: *nil de nobis sine nobis* (ништа о нама а без нас) не може се одобрити, да о Румуњској прјешавају други а без Румуњске, кад су најживљи интереси Румуњски у игри.

Исто то важи и за остале државе, које Дунав зашљускује.

Од тих држава само је Бугарска свој протест уложила због тога, што њој конференција лондонска не дозвољава не само одлучујући него ни савјетодавни глас, управо никакав глас и никакво представништво на конференцији, јер сматрајући је као вазалну државу конференција налази да њу правилно може заступати само њен сузерен, а то је Турска.

На тај начин конференција је отпочела своју радњу под протестима Румуњске и Бугарске, прве за то што јој се не дозвољава одлучујући глас, друге за то што се Турска позива да заступа њене интересе.

Преко оба протеста конференција је са сувереном равнодушношћу прешла на дневни ред. Она ће да допнесе закључења без обзира на те протесте, а доносиће их вазда једногласно, јер само онда имаће важности. Шта ће све конференција закључити, то још до сад није познато, јер Русија још није ни изишла на сриједу са својим захтјевима односно одаковског ушћа дунавског рукава од Кишлје. Држи се пак за изјесно то, да ће се пуномоћства јевронске дунавске комисије продужити и да ће се Барерови приједлози усвојити. Још се и то поговара, како ће се овластити јевронским мандатом (као што је Аустро-Угарска овлашћена на берлинском конгресу за окупацију Босне

и Херцеговине) једна сила, која ће путем егзекуције извршити у Румуњској оно што конференција закључи, ако би се томе, као што је сав изглед, Румуњска противила. Ако се ова потоња вијест можда и не обистини, ипак она је много значајна, јер нам јасно показује правац, у ком ће се ствари по свој прилици обртати, када конференција свој посао доврши. Велике силе учиниће љубав Аустро-Угарској, па ће продужити пуномоћства међународне дунавске комисије и усвојиће мјешовиту комисију од Галаца или Браиле до Оршаве по приједлогу Барерова, а то ће ужасно озлоједити Румуњску и она ће свијем силама настојавати да изведење тога закључења, којим се крњи њено суверено право на румуњском дијелу Дунава, осујети.

Ако конференција, као што је сва прилика, поће тим путем и таква закључења донесе, т. ј. ако усвоји Бареров приједлог, онда ствари иза конференције не ће стојати ништа боље, него још горе, јер Румуњску нико не може натјерати на самоубиство. Закључење конференције ваља извести; по ко ће га извести? Без сумње, то ће се повјерити једној од сусједних великих сила. Којој? Русија ће се лијено благодарити да вади контање за Аустро-Угарску и да својом војском помогне Аустро-Угарској да ова дође до својих интереса на Дунаву. С друге оне стране и сама Јевропа, или бар познате централне силе у њој у великом су страху од Русије, те ће свакога другог радије пустити да им чува глјивато зеље у Румуњској него ли Русију. Онда не остаје нико други него Аустро-Угарска да буде усрећена још једним новим мандатом јевронским.

Нема сумње, да ће се Аустро-Угарска и ногама и рукама бранити од тога новог мандата. Све и да не носи тај нови мандат у поводу рат са Румуњском, ипак је он за Аустро-Угарску врло непријатна ствар. У Букурешту већ се сада смију свијем плановима, који се по новинама измишљавају као да ће их велике силе употребити, да би приморале Румуњску на изведење закључака лондонске конференције. Ту се већ збори и о демонстрацији флоте јевронске пред Бурђевом, на прилику оне демонстрације која се имала учинити пред нашим Уцињем; али се то збори са циљом и подмјехом, јер се зна да по берлинском уговору ниједан ратни брод не смије пловити испод Демир-капије, па се не може претпоставити — у том слатком увјерењу живе бар Румуњци — да велике силе могу позгизити оно што су саме углавиле.

Кад се дакле против Румуњске ништа не може учинити воденим путем, онда не остаје друго него сухи пут, т. ј. да она сила која добије мандат — а то може бити само Аустро-Угарска — уђе с војском својом у Румуњску.

И томе плану смију се у Букурешту из свег грла, јер знају врло добро, да Аустро-Угарска не ће хтјети да повторава жалосно искуство своје, које је већ једном стекла у педесетим годинама, када је посјела била Румуњску, па из ње онет морала изаћи само са великом штетом својом. Ни сада не би била добит аустро-угарска ни у каквој сразмјери са штетом коју би имала од окупације Румуњске.

Но све ово, једно с другим, доприноси једно, да је у Румуњској ужасна мржња парасла против Аустро-Угарске и да тамо ниједне живе душе и ниједне партаје нема која не би у непријатељском расположењу према Аустро-Угарској вољна била да уложи све и сва. У Румуњској сваки живи осјећа, да Аустро-Угарска за љубав својих секундарних интереса не жали под нож ставити најживотијне интересе румуњске, и стога су тамо у крајњем степену огорчени против ње. Јавно мишљење тако је ужасно узбуђено против Аустро-Угарске, да се с тешком муком савлађују изгреди који би могли имати тешких и замашних последица.

Колико је Румуњска малена збирка Аустро-Угарске, ипак види се јасно, да аустро-угарским државницима није баш угодно, што је такво расположење запљасало у Румуњској против Аустро-Угарске, и да им је управо страх од таквога закључења лондонске конференције, којим би терет јевропскога мандата према Румуњској пао на Аустро-Угарску. Стога се већ чују понеки гласови у аустро-угарској штампи, да би добро било, да се Аустро-Угарска и без конференције како тако погоди с Румуњском, па макар се морало понешто и жртвовати од претензија које за сад Аустро-Угарска држи да има право чинити у дунавском питању.

Разумије се, да сада, кад је ствар изишла пред велики арена јевропски, нема ни разговора о каквој сепаратној погодби, и за то је, крај свег доброг расположења лондонске конференције према захтјевима аустро-угарским, нерасположење у Аустро-Угарској у овом питању доста примјетно, јер сваки зебе за крајњи исход.

Упутства за румуњског заступника у Лондону.

У листовима налазимо упутства румуњске владе, по којима је румуњски заступник у Лондону одбио понуду да учествује у конференцији као савјетодавни члан и уложи протест против свију закључења, која се на конференцији донесу без учествовања Румуњске. Тај акт гласи овако :

„Прво питање, до ког нам је стало, то је: да и Румуњска учествује у дунавској конференцији исто онако као и силе потписнице берлинскога уговора. Влада Њ. В. краља не жели да заузме на конференцији други положај него онај који је тако јасно означен у ноти енглескога кабинета од 11. Децембра 1882. Ипак је нужно да наш положај још ближе означимо. Ми не тражимо да учествујемо у савјетовањима која се не тичу дунавскога питања; ми не тражимо ни то да учествујемо у овим претходним сједницама у којима ће се ријешити е да ли се имају пригласити на конференцију Србија и Бугарска. Нама је стало само до тога да учествујемо у конференцији у свима ни-

тањима која се тичу Дунава, и то не само са гласом савјетодавним него и закључујућим, без икаквог ограничења. Ми не можемо дакле пристати да будемо стављени у положај, у коме бисмо имали само савјетодавни глас, јер бисмо онда у течају расправа морали подносити ограничења, која би нас понизила пред осталијима силама. Румуњска је на ушћу Дунава ступила у најбледије Туреке без икаквога ограничења и примљена је у дунавску комисију с истим правима и повластитама као и силе које су по париском уговору у тој комисији. У том својству Румуњска је већ у више прилика учествовала при расправи међународних послова који се тичу пловидбе по Дунаву од Демир-Каније до Галаца — и то не као обалска држава него као члан јевропске дунавске комисије. Румуњска има у својој власти највиши и најважнији дио Дунава — од његовог ушћа до Демир-Каније. По томе није могуће ни Румуњској оспоравати право, да заједно с осталијем члановима јевропске дунавске комисије учествује у расправи свијех оних питања која се тичу Дунава. Суштина Румуњска не може већ ни из тога сачетити се на њиху положај на који је стискавају велике силе и одрећи се правог учествовања у конференцији, што ће конференција да расправља и да рјешава о питањима која се тичу најважнијих и најпосреднијих интереса Румуњске. То учествовање мора бити стварно, онако исто као што је и у дунавској комисији, и Румуњска може учествовати у конференцији само са свијем оних правима и повластитама, које имају и остали чланови дунавске комисије. Ово наше становиште изволите одмах на почетку конференције једном нотом разложити пресједнику исте. И само онда, ако добијете такав одговор којим се и Румуњска ставља у равни положај са осталијима силама, моћи ћете чинити употребу од свога мандата и учествовати у конференцији као заступник Њ. Величанства Краља. Ако пак добијете негативан или сумњив одговор, ви онда предајте пресједнику конференције званично саопштење, у ком ћете изјавити, да сте принуђени одбити позач учествовања у конференцији. Том приликом уложите и најсвечанији протест против свијех закључења која конференција без нашег учествовања донесе. Ако Румуњска, против сваког очекивања, не буде ни позвана на учествовање у сједницама конференције, Ви ћете и против тога нашег искључења такође протестовати и даље своје кораке удемити према овим упутствима и другим саопштењима која сам Вам још прије учинио. У исто доба и онет ћете против свију без нас донесених закључења протестовати.

С дунавске конференције.

Већ у самом почетку сједница дунавске конференције у Лондону показале су се свакојаке тешкоће, које је најприје ваљало савладати, па тек онда приступити раду. Осим тога што се случајно разболео граф Минстер, још се јавља, како турски комесар Каратеодори-паша није могао поћи у Лондон, јер није имао путна трошка, а онет турски заступник у Лондону Мусурус-паша није примио никакво упутство. Прва сједница држана је, како је већ телеграфски јављено, 31. Јануара у три уре по подне. Све седм позланика уз Финмориса и Барера сјеђаху око зеленога стола, а заступници подунавских обалских држава чекаху заједно са

подунавским комесарима у Гранвијевој камари. Послије неколико уводних ријечи предложи Гренвил да се строго држи у тајности све што се буде радило на конференцији, и то је једногласно усвојено. За тим се наставило вијећање о томе да ли да се пуште обалске државе на конференцију са савјетодавним гласом, а Бугарска да се искључи, јер њу као вазалну државу има да заступа њен суверен: Турска. Услијед тога бише позвани: заступник румуњски Гика и заступник српски Мариновић да уђу у конференцију. Иза тога отпоче се расправа о Барерову приједлогу као и о надлежности и учешћу у мјеновитој комисији. Заступник аустро-угарски Карољи изложио је посматрања своје државе и изјавио да Аустро-Угарска усваја Бареров приједлог, као што су то и друге државе учиниле. За тим наведе Карољи, како Аустро-Угарска високу важност на то полаже да у мјеновитој комисији учествује у жељеној мјери. На то се отвори дебата, у којој су многи заступници учествовали, но у слијед мјесеца Гикине, да се сједница претине докле њему не стигну нова упутства, сједница се ова одложи.

До сад се још не зна на чисто какво су државе заузеле поједине силе на конференцији. „Журнал де деба“, а по њему и други листови, наводе да су Русија и Аустро-Угарска у потпуном споразуму у дунавском питању, а то се има сматрати као почетак њиховог споразума и у свијема осталијем питањима балканскога полуострва. Катков у свом органу непрестано расправља питање о Килији, доказујући да се оно мора ријешити у смислу повољном Русији, и ако би Енглеска и Францеска хтјеле томе да престопају. Што се тиче техничке стране питања о килијском рукаву, Катковљев орган разлаже, да по хидрографским испитивањима рукав суштински може само онда имати довољну дубину за пловидбу, када се регулише рукав килијски; за то се не да замислити, да би коме могло бити противно, ако руски инжинири предузму регулисање килијског рукава. „Коловскијем Новинама“ пак пишу из Берлина, да је Њемачка споразумна с Аустро-Угарском у свему, што ова на конференцији тражи. „Пел-Мел Газета“ јавља да је Енглеска обрнула у корист Румуњске у погледу Варерова приједлога, а на против да се држи у противности према Русији у питању килијскога канала. У том погледу мисли „Пел-Мел Газета“ да нема опасности да ће Русија бити у стању да знатан дио промета од Сулине обрне на Оцаков. Много је опасније то што је могуће да би се промет снажно развио на гвозденој линији Црна-вода Буетендл.

Румуњска је заузела на конференцији одлучан положај. Њен заступник истукао је одмах из конференције, чим му је саопштено, да је у њу пуштен само са савјетодавним гласом. Ова одлука румуњске владе потпуно се подудара са изјавом румуњскога министра иностраних дјела у комори и сенату, по којима Румуњској нема мјеста у конференцији, ако јој се тамо не ће дати и закључујући глас. Влада румуњска одлучила је да брани права и интересе земље до крајности. И опозиција је прихватила ту изјаву министрову с одобравањем и обећала влади да ће је у томе свијем силама потпомагати. Под тим околностима тешко је очекивати повољан резултат од дунавске конференције.

По ријечима, које је један дипломата казао једном новинарском кореспонденту у Лондону, расположење је тамо огорчено. Конференција није више конференција која би имала да доноси нека правоваљана закључења, него се претворила у комедију, која не може имати никаквог резултата. Конференција моћи ће у неколико сједница свршити свој посао, само што тај посао не ће имати никакве практичне вриједности, јер оно што се буде закључило не ће се моћи извести, почем он још не ће да пристане, мањ ако га силом на-тјерају.

Упутства, која је румуњски заступник кнез Гика добио од своје владе, ма да се на њих не ће обзирати конференција, ипак су неугодно дирнула заступнике осталијех сила. Истина, све су силе сложне у том, да Румуњска нема права да гласа у конференцији заједно са осталијема силама и да јој се не ће дозволити да нарушава јевропски концерат, али сви осјећају да ће због тога имати послијех неприлика. У Букурешту одлучили су да се одулику до крајности. За тај случај конференција ће одлучити, да Јевропа цијела или једна од великијех сила ступи пред Румуњску као мандатар и да је ма и силом примора да прихвати закључења конференције. У румуњским круговима влада у слијед тога највише огорчење и жељ се тамо говори о другоме надаху Уцића те се с подругивањем пита, не ће ли францеска флота доћи под Бурђево да га бомбарда? Румуњски листови изјављују, да ће Румуњска мирно очекивати своју судбину, да ће радије и саму смрт претрпети, али сама себе убити не ће, а то би учинила када би прихватила одлуку коју је конференција донјела.

И бугарски је заступник при дунавској конференцији уложио свој протест против тога, што се Бугарској само толико дозвољава, да може своје жеље саопштити конференцији преко турскога заступника. Баш је то за Бугарску немогуће, јер Бугарска хоће да се тужи баш на поступање неких турских заступника, а Мусурус-паша не може бити тумач такве тужбе. Због тога предлаже „Журнал де деба“, да би јевропска дипломатија ваљало да пронађе који начин, како ће и Бугарска бити саслушана на конференцији, а онет ни Турска да не буде увријеђена. Турска је и тако иза берлинског конгреса престала бити подунавска држава.

О овоме питању дала је бугарска влада на једну интерпелацију поднесу у скупштини ову изјаву: „Погледом на важност правичнога ријешења дунавског питања за Бугарску а на темељу правоваљанијех уговора кнежевска влада обратила се великијем силама с молбом, да и Бугарска буде пуштена на конференцију ради очувања својих интереса, и у томе већ је један заступник бугарски у Лондон послат. Влада се нада, да ће велике силе, које иду за општим миром и којима мора до тога стојати да сирјече све могуће заплете у будућности, — да ће те велике силе узети у обзир законите интересе Бугарске“. Иза тога ставио је заступник Чербанов приједлог: да скупштина закључи, да кнежевска влада не пристане ни на једно закључење, којим би се штетили интереси Бугарске на Дунаву, и да још сада против свијех закључења конференције, која буду донесена без одобрења Бугарске, протест уложи. Овај приједлог усвојен је једногласно од цијеле скупштине.

ИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА“.

ХИГИЈЕНА ГЛАВЕ.

Од
Дра Павла Мантегаче.

(Прјевод с талијанског.)

Наставак.

Зна се за 148 великих људи из по-вијега времена, који су боловали од камена у бешци; навешћу вам само неколико њих, а то су: Бекон, Военје, Вифон, Микландело Чезароти, Брамо Ротердамски, Франклин, Харвеј, Лајбниц, Линеј, Монтен, Наполеон, Шуги, Русо, Волнеј, Волтер, и Валшод.

Тешко је одредити праву хигијенску мјеру рада за поједине мозгове. Неки могу без злих последица учити много дана узастопце по 12 до 15 часова на дан, док се други већ уморе ако читају 2 часа или ако напишу подуже писмо. Интермитентност можданих способности основни је закон који регулише њихов живот. Недјељу је, прије религије, одредила хигијена. Један научни лондонски публициста вели да није нашао ни једнога умног радника, који је непрестано радио, а да није убио своју даровитост, на често и самога себе.

Потреба умнога одмора неумољиви је закон, који се не смије погизати. Ко се

често одмара, налази у опорављеној снази мозга обилату награду за вријеме посвећено физиолошким нераду. Ни један орган није тако осетљив као мозак; ни једном органу не треба више одмора него мозгу, пошто из њега избије она величанствена сила, што се зове мисао. Радите на се одмарајте.

Школки одмор није никаква уступка учињена љачкој љености, него је један од најмудријих правила хигијене мозга. Нека неханти ни мало не вичу против тих одмора, него на против нека мисле како ће га дати у још већој мјери ученицима средњих школа. У тим школама младије затиче доба пубертета, те им је више него икада потребно доста одмора. Нелогично је, безумно је бити строг у том обзиру са љацима средњих школа, док се љацима универитета даје и сувише. Много их има који мисле да ће нас претворити у Прусе, ако у наше школе уведу пруски распоред часова. Ми смо по природи толико различити од Њемаца, колико је различна јабука од брескве. Ми радимо брзо, уображавамо много, стварамо врло много; али нам треба дугога одмарања између једнога рада и другог. Њемац дуго размисља, издржљивији је у послу, али иде лакше него ми. Поштујмо и уважавајмо свакога, али не будимо мајмуни радећи све оно што се ради у Германији.

Претјеран рад мозга не састоји се само у претјераном учењу, него може има-

ти и обичнијих облика. Грозничавост у пословима, жудња за добити, сваковрсна напрезања памети уморе и троше мозак, рас-туре прије времена његову снагу на сто страна. Путује се жељезницом, говори се телефоном, пуни се од десет година, од двадесет година већ смо сити свијета, а од 40 година већ смо стари људи; баш као да се сваки од нас управља по оним ватреним Гверацијевим ријечима: „Спо-ројство није живот. Прелазити из једне крајности у другу, ковитлати се непрестано између радости и туге, ударати и бити ударан, љубити и мрзити, час анђеос час демон, час црв час Бог, то је прави живот.“

Не, то није живот; то је занос, вртолог, лудило. Живјети то је лијена, пријатна и паметна ствар. Живјети значи не-статно трчкарати по зеленој ливади у дјетинству; брати цијеће услед у прољеће; наслађивати се љетним плодовима љети а јесењим у јесен; спокојно се гријати зими поред ватре на породичном огњишту. Свако доба живота има своју сласт и свој посао; сваки рад свој одмор; сваки скок своју тишину; сваки минут свој задатак. Типина у снази то је највеће благо и нај-љепша врлина којом се човек личити може, а она већим дијелом извире из мудре штедљивости наших умних способности.

Жељезничко-телеграфски живот, којим данас врло многи људи живе, проузро-кује сваки дан све више и више нервних и умних болести. Смијем се онкадити да

не ће проћи много година, па ће се осје-тити потреба да се одреде научне коми-сије, које ће истраживати узроке општој нервозности и нервним болестима модер-нога друштва.

Радити сувише мало за мозак је вр-ло велико зло. Нерад ума права је кука мозга и друштва. Кад отме мало више ма-ха, постане извором деспотства, потхрањује празновјеру, срамоти народ. Народ, који не мисли, заслужује окове и презирање других народа, што су умним радом, ра-простртим по свим слојевима, досједили до-богатства и моћи. Незнање је праочински гргјех човјечанства. Само жив, неуморан рад ума учиниће да деспоти остају без војника, друштво без сиротиње, и без ро-бова. Слава и благослов умноме раду! Слава и благослов искри, коју је Проме-теј са небеса украо!

Мозак кад се привикне дугом љен-ствовању, тако утрне, да с тешком муком изврши и најмањи рад. Човјек, који заслу-жује име човјека, одржава непрестано свој мозак у стању и приликама потребним за производан рад, као што добар војник одр-жава своје оружје чисто и спремно.

Кратак одмор кријени мозак, а суви-ше дуг слаби га. И велики и мали мислио-ци треба сваки дан да провјежбају свој мозак, као што се гимнастиком вјежба ти-јело, да би очувало и умножило своју снагу.

Кад умна љеност постане навика, онда нам је живот општећен на два начина: гу-

Као што се види из нашег телеграма из Париза, Румунска је већ отпочела да чини репресалије против закључења лондонске конференције. Она је одузела пристанима у Сулини и Галацу својство слободних пристана, због чега је дунавска комисија протестовала. Сулина и Галац леже потпуно у области румунске краљевине и по томе нико други без ње не може имати над тимем мјестима суверена права.

Политички преглед.

Сенат у Францеској одбацио је са пет гласова вишине и Барбејев посредујући приједлог, који је комора усвојила и по ком би се имали протјерати претенденти просто владиним декретом у случају напада на републику. Тијем се још више заострило сукоб између обје куће парламента, те или се мора разријешити комора или би се имао сенат укинати. Пресеједник републике стоји сада пред том алтернативом, ако се међу тијем сенат и комора како год не погоде, а жељети би било да се погоде, јер ова криза, која траје већ више од мјесец дана, ако потраје још дуже, биће у стању да баца Францеску у савршену анархију и да је тијем још више ослаби.

Ипак је, под тако неугодним околностима, пресеједнику Гривију пошло за руком, да нађе човјека који ће му саставити ново министарство. Тај је човјек Жил Ферри. Овај је после смрти Гамбетине доиста највише нагласио да прими наслједство Гамбетино и да овога колико толико замијени. Жил Ферри је Гамбетовац кроз и кроз, јер тако и његово друштво у новом министарству. Нови министри узети су из републиканске уније.

Парламенат у Инглеској отпочео је своју нову сесију 8. ов. м. како је у Инглеској обичај, да се свака нова сесија отвара пријестоним говором, прочитана је краљичиној одсућности пријестона бесједа, у којој је изнесен програм владин за идућу сесију. Говорећи напријед о Ирскеј, пријестони говор вели, да се је друштвени положај поправио, а аграрна злочинства прилично умањила. Свукуд је законима прибављено уважење. Ипак та околност, што у самом Дублину и по другим мјестима постоје тајна друштва, измискује, да државна извршна власт поступа енергично и обзирно. Пријестони говор највише даје разне законске основе, које имају само локалну вриједност. За Инглеску, Скотску и Уелс највише је основна закона о земљодјелским побољницама, које се односе на накнаде инглеским и скотским закупницима.

Дале вели се: Пошљедњих година ирека је ствар занимала цео парламенат и запремала му цијело вријеме. Сада опште законодавство, за тим потребе других дијелова краљевине изискују сву пажњу парламента. Ипак ваља се падати, да ће се тецајем године моћи подмријити и неке законске потребе у Ирскеј.

Што се тиче спољашњих питања, пријестони говор наглашје пријатељске одношаје према силама. Од пошљедње сесије парламента повраћен је мир у Мисиру. Инглеска војска оставља мисирско земљиште, у колико то дозвољавају допуштају. Успостављање мисирске владе и преустројство послова те земље под влашћу вицекраља већ је од чести довршено, а влада ће им и од сад поклањати своју не-

прекидну пажњу. Моје настојање, вели се у пријестониј бесједи, биће управљено на то, да се предузму озбиљне мјере за одржање реда, да се осигура праведно заступство жељама и потребама народа и да се поштују међународне објезе. Ја сам већ извршила обећање, задано султану и великим силама, да ћу њиховом пријатељском расуђењу поднијети уредбе, које би ми се свидјеле, да могу најбоље зајамчити трајније вицекраљеве владе, благостање и срећу мисирског народа, сигурност суецког канала и јевропски мир на истоку. Моја политика бијаше у прошлости управљена на то, а биће и у будуће. Надам се поуздано, да ће и друге земље праведно оцијенити ту моју политику.

Пријестони говор констатује даље, да се састала дунавска конференција, која има да успјешним начином осигура слободу пловидбе по Дунаву, јер та слобода, стављена под јемство великих сила, саставља један дио јавног права Јевропе.

У развојаченој крајини Хрватске и Славоније влада данас велика врева у слијед изборног кретања поводом бирања посланика за земаљски сабор. Како су и Срби у крајини заступљени највишим дијелом, то се међу њима опжа најјаче кретање. Срби су се подијелили у двије партије: једни држе с владом, а други су основали самосталну ерпску странку. Ова потоња странка изнијела је своје жеље у овом изборном програму:

„Да се законодавним путем призна име ерпско као равноправно са хрватским у овој краљевини; да се очува ерпска народно-кривена аутономија; да се постојећи школски закон тако промијени, како ће омогућити опстанак законом ујачених ерпских аутономних школа; да се у земаљском прорачуну саразмјерна свота одредјели и на потпору ерпских препарандија и других просвјетних завода у Тројној Краљевини; да се за уочење културних потреба ерпских код кр. земаљске владе оснује мјесто ерпских рофераната; да се Ђирилица код административних области и судова прве моље призна као равноправна са латинском писменицом, а у крајевима и мјестима, гдје је ерпски живаљ претежан по броју и унутрња званичност писма Ђирилеком. Ерпски заступници заузимаће се, да се Крајина фактично са матером земљом споји и безовлачно на сабор и уставно судјеловање позове. — Тим поводом захтјеваће ерпски заступници, да се у цијелој земљи спроведе основна реорганизација свих судских и управних области на темељу децентрализације, једноставности и судјеловања животворних аутономних органа, како би се постићи могла штедња, брзо, савршеност и сигурније суђење и управа. Што се територијалних питања тиче, на име у питању Далмације, порадиће ерпски заступници, да се краљевина Далмација на темељу државног права земље и претходног споразума са заступством ове краљевине споја са краљевином Хрватском и Славонијом. Ерпски заступници у погледу судбине Босне и Херцеговине заступаће у датој прилици политику самоопредјелења народа. У државноправним питањима на према Угарској ерпски заступници заузимаће се за проширење и утврђење аутономије Троједне Краљевине.“

Кумундурос, бивши пресеједник министарства и шеф парламентарне опозиције у Грчкој, који бијаше јако оболио, почео се опорављати.

Чланови грчке комисије за вакуф г.

битком најљепших и најчишћих уживања; превлађивањем ниских нагона, који запреме мјесто умнога рада и много брже подруше организам.

Богаташ, који труне у умној љености, животиња је најнижег реда, јер само једе, пије, зијева и спава. А кад би радио својим мозгом, примио би ма колико користи друштву у ком живи, и уостројно би себи радости живота. Све Ротшидолово благо не може да плати величанствене насладе размишљања о звјезданом небу или о цвјетној ливади; а те насладе може потпуно осјећати само онај који је вјежбањем васпитао свој мозак за така умна уживања. Ђенетовањем на против отупе чула, срце и мозак; те кад се с милионом у депу зијева пред приказима, који очаравају неког сиротног књижевника, онда је овај без икакве сумње сретнији од милионара.

Уплив је умнога рада добротворан и за здравље и за морал. Послеје шампањског вина ни мало се не ужива у киселоводљивом вину; тако исто послеје узвишених уживања ума одвратне су раскалашне насладе масне кухиње и развратне постеле. Отуда шљедује, да, ко мозгом доста ради, више штеди своју снагу, живи здравије и дуже.

ГЛАВА ЧЕТВРТА.

Тешки гријеси против хигијене могу се починити баш и онда, кад се умно ради са свим онолико, колико подноси нашем

мозгу, а то су гријеси, који долазе од начина, како се мозгом ради. Тако на примјер ми обично радимо у вече и ноћу, те тиме удимо и очима и мозгу.

Јутро је најбоље доба за озбиљан умни рад. Крв је тада поткријењена производом варења од пређашњег дана, живици и мозак оснажени су ноћним одмором, те мисли лако извиру из мозга одморна и нахрањена. На против ноћу се ради органима обузетим грозничавом раздраженошћу, тропи се много брже свијећа живота, пошто је тим начином запалимо на обадва краја.

Право говораше Цибон, бесмртни писац Историје опадања римског царства: „Велика је срећа за моје очи и моје здравље што сам се могао умјерити, те никад нијесам подлегао искушењу, да ноћно доба употребим за рад.“

Ипак велика већина ове врсте радника воли радити ноћу него дану, а то највише је због тога, што им је тешко растати се рано од постеље!

Велики мислиоци, који су до дубоке старости очували свјежост свога мозга, радили су увијек дану. Прераној неплодности многих даровитих људи узрок су врло често рђаве навике у хигијени мозга. Устајући свако јутро два часа раније, него што то обично бива, у току од четрдесет година живи се 20.200 часова више.

Једна је од врло рђавих навика читати док се ручава. Јести и читати ника-

Сарава, бивши министар правде, и г. Заос префект у Крфу, поћи ће на скоро у Тесалију да тамо започну свој рад, односно уређења вакуфа.

Велики кнез Константин, брат краљевине Олге, био је три мјесеца гост краљевине у Атини; он ће на скоро отићи у Крфу, гдје се очекује руска ескадра за средоземно море. — Отац краљичине, велики кнез Константин, стићи ће до мало дана у Атини и остаће, како се говори, готово мјесец дана.

Грчка је имала прошле године ђумручког прихода 25.548.767 франака.

Велика је студен у Грчкој, какву не памте стогодишњи етарци.

ДОПИСИ.

(X.) ПЕТРОГРАД, 1. Фебруара. — Ствар која највише занима руско општинство, у свијема његовијема етаљима, јест крунисање цара Александра III. На све стране Русије највећаније се припремају представитељи градова, општина и т. д. да дођу да поздраве цара батјунку кад овај буде свечано метнуо Шапку Мономахову на своју главу. Приправљају се различити богати дарови који ће се подијети цару приликом његовог крунисања. Већ су многи од таквих дарова изложени на гледање публици по богатијем златарекијем магазину новског проспекта. Особиту пажњу обраћају на себе велики сребрни, па богато позлаћени и разнијем уресима украшени тањира и сланице на којима ће представитељи народа рускога подијети своје цару-оцу хљеб и со. Међу осталијем заслужују особиту пажњу и дар бугарског књаза и народа. То је једна маса злата, која преставља гору на врх које стоје двије статујетке: једна представља Русију, а друга Бугарску. Статуја Русије стоји исправљено и држи у једној руци штит, а у другој мач. Под штитом стоји у сагнутоме виду статуја која преставља Бугарску. На гори је изобразен и онај дом у којему је живио царољубитељ бесмртни Александар II, кад је био у вријеме рата у Бугарској.

Цар ће се крунисати у Москви у старојавном Кремљу, у цркви успенија Божије Матере, гдје су крунисани и његови претци. У Москви се чине велике припреме. Између осталијех ствари ја ћу вам напоменути неке које обраћају особиту пажњу. Москва је одредила за приправу око крунисања из својих грађанских сума 200.000 рубаља. Од тога ће се подропити за трумфална врата за улазак царев у Москву 20.000 рубаља, на освијетљење града и околине 80.000 рубаља, а 100.000 на уређење народнијех весела у Москви и у околини Москве. На ходињско поље (то јест близу Москве на једно по сата) направљају се 16 басена, а у сваки од њих моћи ће стати по 30.000 вједара буре (шва) то је у све око 50.000 вједара. Направља се око 800.000 чаша од гиле које ће се раздати народу ради пића буре. Сваки посјетитељ „велике народне шетње“ на ходињско поље имаће по два билета: по једноме билету даваће се посјетитељу једна врећица са разнијем слаткишима а по другоме добијаће из јеловника све што тамо буде приправљено. Мисли се да ће бити у Москви у вријеме крунисања до два милиона народа.

Овамо се падају к томе дану многијем високијем гостима међу којима и Књазу црногорском, бугарском и краљу грчком. За краља Милана вишина мисле да не ће доћи по да хоће.

ко се не слаже, а ко то ради, тај рђаво жваће, рђаво вари, тропи своје здравље на два разна начина у један мисти мах. Уди такође и мозгу и желуцу учене одмах послеје ручка. Између ручка и рада треба оставити бар два часа, па се за то вријеме или прошетати или проспати према годинама и потребама.

Разне умне моћи развијају неједнаку снагу према разним упливима климе и годишњих времена. Добро вели Мишле: Nos travaux te ressentent de la contrée où ils furent accomplis. La nature travaille avec nous. (На нашим радовима оставља трага предно, гдје су они извршени. Природа ради с нама заједно.)

У опште за озбиљне умне радове повољнији су планински предјели и раздражљива клима; напротив су дунимани мозга баровите равнице и тако значи тежа и ваздух.

С обзиром на годишња доба не може се о томе утврдити неко етаљно правило. Једнима је пријатнији и лакши умни рад љети; друге опет јаче храбри на тај рад зимска студен.

Ево неколико славних примјера: Цибон вели: „Никад ми дух не бјеже шјебији, ни писање лакше него зими у вреви друштвеног живота и парламента.“

Мацини је волио зиму за умни рад, јер се љети осјећао врућином изнурен. Алајери је осјећао много мање гн-

Овамо се проносе неки глас би се могле догодити неке врло промјене у министарству. Говори се да ће отићи у оставку Толстој миниутрашњих дјела, Бунге министар ције и Побједоносцев обер-прокур да (министар црквених дјела). А говори се да ће опет познани бити бивши министар војени Миљутин, граф Лорис Меликов бивши министар унутрашњих дјела, и Абаза бивши министар финансије. Не ће нико одрећи да су ови пошљедњи у Русији омиљени јако, па не ће бити необично ако они опет дођу на владу.

Овдје се је прославила стогодишњица знаменитога руског писника Жуковскога, који је био учитељ покојног цара Александра. По поводу тога у рускијем новинама наштампано је много чланака, који опширно цртају живот Жуковскога и његов значај у Русији. „Новоје Време“ посветило је готово цео један број спомену Жуковскога. Међу осталијем тамо је штампано и неколико дивнијех изрека Жуковскога од којих ћу неке овдје привести: „Догађаји вре, бјеже, суеријетају се пред напием очима са таквом брзином и у таквоме беспоретку, да нико није у стању тачно их познати и оцијенити. Свијет је постао гвозденим путем по којему трче паровози догађаја у свијема правцима; ти догађаји, као сјенке, излазе пред нама, кад се ми с њима сретамо, и ишчезавају, а под час наводе на нас страх и ужас. Дакле у таквијем приликама може ли бити ко мирни посматрач тих догађаја? Ко их може оцијенити? Може ли ко колико толико истине о њима рећи?“ — „Бити робом — то је велика несрећа, која произлази од околности; човјек који губи роштво, то је најнижи човјек. Човјек који не тражи слободу, ако је нема, није човјек. — Цар је у високоме смислу ријечи отац свога народа и он, као такав, не може љубити роштво свога народа; као отац не може љубити унижење своје дјеце.“ — „Свемогућство благодати и милости, то је каквоћа која одликује владоце од других људи. У справедливости они су равни другијема људима, по у благодати за коју нема закона, која свагда говори: милујем за то што је у томе моја воља; овдје владар не може имати друга међу другијем људима; то је њихова врховна привилегија, то је степен на којем они стоје међу људима и Богом.“ — „На једном путу ми смо сви равни: и цар и пошљедњи сиромаш кад отиде на тај пут ништа са собом не узме осим своје душе, а све друго: било то царска круна, било рубините просејке једнако их труне. Разлика је само у томе што онај који је рођен на високоме степену и при животи стоји пред судом свенароднијем, а послеје смрти, осим суда божјега, предаје се још и суду историје која на њега меће: или печат стида, или вијенац славе.“ — „То што је учинио Демостен ради тога да постане оратором, сваки из нас мора учинити да постане човјек у истини значају те ријечи. И ништа на свијету не може бити више од тога кад је цар или сир царев достојан имена човјек.“ — „Правичност владоца чува наравственост народа; његова благодат јамство је за пјерност његових поданика, која је сва основана на љубави; а умјереност — то је чувар општег поретка.“ — „Не свађај се са самим собом, или ако ћеш се свађати, нека та свађа не траје дуго, да ти не одузме са свијем душевну силу. Не суди о самој себи по пријема и несретнијема минутима свога живота; то су јесени дана — они пролазе.“ — „За двојицу несрећа није тако страшна; двојица могу

кости у мозгу за вријеме равнодневничких и угодневничких вјетрова, а исто тако мање у вече него из јутра. Имао је много више фантазије, одушевљења и способности за рад у сред љета и у сред зиме него у пролетље или јесене доба године.

Описујући свој живот на једном мјесту вели: „Ђето је моје омиљено годишње доба и тим ми већа прија, нарочито за књижевни рад, у колико је жег већа.“

Мишле посвећивање аиму писању његове Францеске историје, а љето оним оособачким и живахним дјелима, што се зову: L'insecte, La mer, L'amour и т. д.

Ако је допуштено упоредити једног малог са овим великанима, кажаћу вам да и ја чим зазими, осјетим одмах, да ми мозак нешто дрема. С тога сам зими расположењи за тихе и хладне научне радове, али сам у најтоплије љетње дане написао и најтоплије стране мојих дјела.

Учити и књижевне послове радити треба у собама провијаним, не јако загријаним, гологлаз, а ноге треба да су топле. Рад треба поченје прекидати дубоким удисањем и живахним кретањем по соби. Не буди вас ни мало стид имати у соби гдје радите једну лопту од гуме и цоме се мало поиграти.

(Наставиће се).

